

Papp József

Adalékok Magyarország első stadionja, a Debreceni Nagyerdei Stadion történetéhez

A huszadik század harmadik és negyedik évtizedében Debrecen infrastruktúrája kimagasló fejlesztésekkel gazdagodott a korszak agilis városvezetői, Magoss György (1923–1928) és (előbb munkatársa, majd utódja) Vásáry István (1929–1935) irányításával, nagyobb részben a 900.000 dolláros (5.132.340 P) ún. Speyer-kölcsön és a 3.400.000 dolláros „amerikai” kölcsön segítségével. Ezekből épült a szennyvízszűrő telep, bérházak a Szent Anna, a Fűvészkert, Hajnal és Dobozi utcákon, illetve a Szoboszlói úton, továbbá kislakások a Kassa(i) úton, mintegy 50 km gyalogjáró a kertésekben, ivóvíz-kutak. A városmagban parkok, útburkolatok, az iparostanonc iskola, több mint 20 tanyai népiskola és a gazdasági népiskolák, sőt a Déri Múzeum, az egyetem központi épülete és az előtte lévő tér kiépítése is jelentős városi támogatással készült.

Vásáry István polgármestersége idején különösen látványosak voltak a Nagyerdőn megvalósult beruházások. Az 1885-i, érvényben maradt Török Gábor-féle tervzetet a Pallagi út keleti oldalán a „Villás tisztásán” a sporttereket (a mai stadionnak és környezetének helyét) visszaerdősítésre szánta.¹ Az egyetem helyének keresésével is magyarázható, hogy Debrecen törvényhatósági bizottsága már 1911-ben parkerdővé nyilvánította a déli erdőszakaszt.² Az ezen kívül maradt ún. „vaderdő”-ben ekkor még nem állt épület. A tudószanatórium, a klinikatelep, az egyetemi főépület, a tanári villák, az egyetemi sporttelep, illetve a tervezett köztemető elhelyezése azonban átfogó erdőrendezést követelt. Már készen volt a klinikák nagy része, és a köztemető terveit is jóváhagyták, amikor 1923-ban Pohl Ferenc kertészeti felügyelő és Borsos József műszaki tanácsos benyújtotta a Nagyerdő parkerdei részének szabályozási tervét. A részletes közgyűlési határozat³ kijelölte a főbb kocsutakat (külső és belső körút, a pallagi főút, a közteme-

---

1 Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára. Debrecen sz. kir. város törvényhatósági bizottsági közgyűléseinek (továbbiakban: BKGY) jegyzőkönyvei. Vö.: Szemerédy Miklós: Szemelvények Debrecen város erdőtörténetéből = Erdészettörténeti közlemények XXV. (Szerk.: Dr. Oroszi Sándor) – Budapest 1996. 137–138.; Szemerédy Miklós: A fociról és Nagyerdőről a stadion ürügyén. (kézirat, 2013.)

2 A Nagyerdőből 1782 kataszteri hold lett „vaderdő”, míg 574 kh. parkerdő minősítést nyert. – Szemerédy 1996. 139.

3 BKGY 50/1458/2865/3025.II-1928. sz.

tőbe vezető sugárút és a DTE sporttelepére vezető út). Megállapították a gyalogutak vonalvezetését a terepadottságokat, még a fákat is messzemenően figyelembe véve, továbbá a játszóterek és tenispályák helyét. Ugyanekkor a Vilmos császár körút (körút keleti szakasza) folytatásaként elrendelték az Erdősor (a körút nyugati szakasza) burkolását – létrehozva a mai Nagyerdei körutat.

A százszentendős fürdő is látványos fejlődésen ment keresztül. 1926-ban elkészült a hideg vizes versenyszoda.⁴ Ugyanekkor kezdte a Sámsoni út és az Acsádi út szögében Pávai Vajna Ferenc azt a mélyfúrást, amelyből 1932-ben feltört a gyógyvíz. Erre alapozva Vári Szabó Tibor városi főmérnök „azonnal” elkészítette a nagyerdei fürdőtelep fejlesztési tervét. A jóváhagyás nehézségei ellenére a strandfürdőt még abban az évben, (június 12-én) megnyitották a nagyközönség előtt. A szabad medencék, a 3000 férőhelyes öltöző, a hőforrástól kiépített 3,5 km hosszú vezetékkel együtt 360.000 pengőbe kerültek. A fedett uszodát november 19-én adták át a sportolni vágyóknak.⁵

Stadionépítés

A Pallagi út keleti oldalán a katonai- és sportlövöldék környékét véglegesen sportterek számára jelölték ki, tudomásul véve, hogy az igen gyéren fásított területen már a 19. században is tisztások, „játszórét”, majd a kollégiumi diákok „football-tere”, kerékpár- és egyéb sportterek voltak.⁶ Sajó István műépítész vetette fel a nagyerdei komplex sportváros, benne Magyarország első stadionjának ötletét, amelyet Vásáry polgármester, a római útján látott példán felbuzdulva, azonnal felkarolt. Az ún. „ínségmunka” keretében a munkálatok 1932 őszén és a tél folyamán planírozással és a nézőtéri sánc építésével kezdődtek. A város műszaki ügyosztálya szervezésében,⁷ a nagy létszámban rendelkezésre álló munkanélküli foglalkoztatásával elkészítették a csónakázó/korcsolyázó tavat és a szánkódombot is. A stadion házilagos kivitelezését az tette lehetővé, hogy a tervező a pályát az akkori terepszinttől 1,7 méterre lesüllyesztve, a 8 lépcsős lelátót pedig a kitermelt földből kialakított sánkra helyezte el. A körsánc és a planírozás 1933. január 13-án készült el.⁸ Ugyancsak házi kivitelezésben készültek el a pályák, a víztelenítési hálózat, a 120 fm ülőlépcsőzeten kívül az összes körlepcső és a két maratoni torony épülete.⁹ A nézőtéren a földsáncba eső nagyobb fákat meghagyták, körülépítették. A nyugati oldalra előbb faszerkezetű

4 KRANKOVICS ILONA: A Debreceni Gyógyfürdő története. Debrecen, 2001. 15.

5 Uo. 19.

6 Pl. Vargyas tanya vagy Vargyas tisztása. V.ö.: Szemerédy 2013; MNL HBML Ny-118

7 A szakosztály látta el az építési szakhatósági feladatok mellett a vagyongazdálkodási, üzemeltetési feladatokat, és esetenként városi beruházások teljes lebonyolítását is.

8 77/1933. bkgy.

9 196/6-1935. műsz. sz. (Db. sz. kir. v. Üzemi Bizottsága 1934. dec. 12. ülésén Vári Szabó Tibor beszámolója.)

lelátót, a „régí löversenyter meglevő, ugyanilyen rendeltetésű épületének áthelyezését” gondolták. Miután kiderült, hogy a nyulasi pálya építménye elavult, a polgármester a közgyűlés elé vitte a Sajó István műszaki tanácsos által az új stadionhoz „városa és sportszeretete okából ingyen készített terveket és kiírást”. A tervezet a tribün befedésére 8.000 Pengő, bejárati épületekre és „klozetcsoportokra” 12.600 P, öltöző épületre 28.600 P költséget irányzott elő. A nézőtéri ülőlépcsők a terv szerint: „cölöpökön nyugvó lépcsők merőleges vasbeton hevederes megoldással, fehér cementes felületképzéssel, 8 soros lépcsőzet 115,20 P/fm költséggel”. A költségkeret miatt ekkor 156 fm (folyóméter) elkészítésével számoltak (36 fm a tribün alatt, 60–60 fm „ettől illetve a két főbejárat-tól jobbra-balra egyenes szakaszban”) összesen 2420 fős ülőhely létesítésére 18.000 pengőből.¹⁰ A kerítésekre 10.000 P-t irányoztak elő. A közgyűlés 78.000 P költséggel fogadta el az előterjesztést, fedezetként városi telkek eladásából¹¹ származó összegeket jelöltek meg. A „Tanulmányi vázlatok” megnevezésű terveket és a költségvetést az Országos Testnevelési Tanácshoz is felküldették a kormányhatósági támogatás elnyerése érdekében. Megbízta a polgármestert, hogy a jóváhagyott tervek visszaérkezését követően folytassa le a kivitelezéssel kapcsolatos versenytárgyalást. A várakozás idejére a tanács hozott közbülső határozatot¹², amellyel kötelezte a „műszaki ügyosztályt és Sajó István műszaki tanácsost a ... szükséges esetleges előmunkálatok fenti sz. bkgy. határozat szellemében való végzésére”. Így a felsőbb döntés késlekedése ellenére elkezdődött a kivitelezés. Közben Vásáry polgármester „szóbeli megbízása folytán” Borsos József¹³ a fővárosba utazott, hogy megsürgesse a miniszteri döntést. Ott derült ki, hogy a fedezetként megjelölt ingatlanokat csak kormányjóváhagyással lehet elidegeníteni, miután a Speyer-kölcsön miatt mindegyik terhelt. Ehhez pedig be kell mutatni az eladásról született közgyűlési határozatra¹⁴ meghozott korábbi miniszteri döntést. A BM véleménye 1933. július 13-i dátummal készült el.¹⁵ A leirat szerint a tervezet jó, de átdolgozandó. Vári Szabó Tibor főmérnök Sajó „tb. műsz. tanácsos tervező úrnak” adta át a feladatot „a szükséges változások terveken való keresztülvitele céljából.”¹⁶ A leiratra Vásáry polgármester válaszolt: a tervezés módosítását végrehajtottuk, stb., egyben jelentette, hogy a közgyűlési határozatban megállapított forrást a BM jóváhagyta.¹⁷

Borsos József jelentéseiből ismerjük az 1933. január 13-ai helyzetet: „a földmunkák befejeztével, sorrendben a stadion területének víztelenítési, pálya-

10 77/75. kgy. /1933. bkgy. március 31-i közgyűlés

11 13/1933 bkgy

12 Borsos József műszaki tanácsos aláírásával a „pm. (polgármester) megbízásából”

13 195/51/1933. műsz. sz. 1933. július 10.

14 13/1933 bkgy

15 M. Kir. Belügyminiszter 79420/1933. V. sz. és 83249/933. sz.

16 Vári Szabó Tibor főmérnök sk. 1933. aug. 1. A leiratot 1936. jan. 30-án rendelték levéltárba.

17 4398/934 VII. sz. hat. 1934. június 6.

burkolási és gyepesítési munkálatai, továbbá a tribün áthelyezés, és a lépcsőzetes ülőhely kiképzés következne.”¹⁸ Megállapítása szerint a csapadék elszívárogatásához a 410 fm hosszú, 20 cm átmérőjű porózus alagcsövet a labdarúgó pálya kerületén kell a földbe süllyeszteni. Az atlétikai és labdarúgó pálya füve alá a 8–10 cm vastag vízzáró réteghez szükséges 770 m³ agyag a Téglavetőből, a munkaerő az ínségmunkák terhére biztosítható. A fűborítást a 7700 m² labdapályán gyeptéglázással, a 6200 m² atlétikai pályán füvesítéssel javasolták. A salakos futó- és kerékpárpályát 30 cm agyagos salak + 2 cm útkaparek réteg elterítésével, hengerezéssel, döngölésével tervezték. Az 5400 m² felületű kerékpárpálya és a 3600 m² felületű futópálya salakszükséglete 272 m³ volt. A „sorrendben az utolsó munka” a körsánc füvesítése a belső részben 5100 m², a külső részben 4500 m² (9600 m²). Az első elképzelések szerint a körlépcsőket „egyelőre” nem építették volna ki teljesen.

A tanácsi határozat a víztelenítésre, a pályaburkolatokra, a körsánc füvesítésére és a vízvezetékre 35.360 P fedezetet irányzott elő, és a munkálatokat az ínségakció terhére kívánta megvalósítani. Egyúttal a tribün „áthelyezés”, és az ülősánc-kiképzés munkálataira versenytárgyalás kiírását rendelte el.¹⁹ A tribün első tervei középen 500, az „A” és „B” oldalon 960–960, összesen 2.420 ülőhellyel számoltak.²⁰ Egyebekben a nézőkapacitás nem volt alapadat. A nézőtér nagyságát az „olimpiai méretű” (70x110 m) labdarúgópálya, az azt körülvevő 7,5 m széles, 500 m hosszú salakos atlétikai pálya, illetve az azt ölelő 600 m kerületű felvonulási pálya („amely /.../ kerékpár pályává képezhető ki”) határozta meg. Az ezeket körbevevő földszánc 8 lépcsőjén alakult ki nézőtér. A nagyobb részben füvesített földszáncot az északi és déli kapuk, illetve a nyugati oldal felőli tribünépület szakították meg. A földlépcsők egy részén, a „korzók” faszerkezetű ácsolt ülőhelyek voltak. A kapuk és a korzók közötti íves szakaszokon voltak az állóhelyek. A létesítmény „kényelmesen cca. 20.000 nézőt fogadhat magába oly módon, hogy minden néző a pálya bármely pontjáról tökéletes látást nyer”.²¹ Számszerű kapacitásról egy 1933. szeptember 13-án kelt, igen nehezen olvasható „stadion részletterv” ad némi támpontot. Itt a folyóméterre vetített számítások alapján a kivitelezést felügyelő műszaki ügyosztály 12556 (850+4890+6816) fő nézővel számolt.²² Az összes földmunkával – az ínségmunkák keretében – a tél végére készültek el.²³

Sajó István épületéhez a tribün vasszerkezetének statikai számításait a város műszaki ügyosztályának munkatársa, Kovács Lajos okleveles mérnök, építőmester készítette 1933 októberében. A figyelembe vett fedélhéjazat: „bőrlemez

18 Borsos József műszaki tanácsos levele a polgármesterhez 1933. jan. 13. – IV.B.1406/b 518

19 2343/1933.VII. sz. határozat (Vásáry pm., Borsos előadó sk. aláírásával.)

20 21. d. 77/1933 bkg. sz. hat. július 26-ai közgyűlésben és a kapcsolódó iratok.

21 Debreceni Képes Kalendárium (DKK) 1934. 142-143.

22 DMJVPH mikrofilmes adattár Pallagi út stadion törzskönyv 1933. szeptember 13-i számítás

23 77/75kg./1933. bkg. 1933. március 31.

deszkaborításon”. Az atlétikai pályákat szintén a műszaki ügyosztály mérnöke, Vadas Iván tervezte. A bejáratok terveit, a stockholmi olimpiai kapu mintájára Borsos József javasolta „melyet, miután a polgármester is emellett döntött, a tervező is elfogadott.”²⁴ A kertészeti kiképzést is házilag tervezésben a városi kertészet szakemberei készítették el.

Az eredeti terveken az építkezés folyamán – a művezetést is ellátó Sajó István döntése, továbbá a hivatal kezdeményezései szerint – folyamatosan változtattak. Miután ez volt az első stadion-beruházás Magyarországon, ezért menet közben fogalmazódtak meg az újabb és újabb helyi és központi elvárások. Ilyen volt a tornafelszerelés, az öltöző melegvíz-szolgáltatása, a többlet mosdók kérdése, a világítótestek és szekrények beszerzése. Az újabb költségfedezet biztosítására közgyűlési döntésekre volt szükség. A teljes befejezés érdekében a „felettele időszerű” többletmunkák elvégzését elrendelték, és a szükséges összeget is elfogadták. (Motorpálya kiképzésére 600 P, tornafelszerelések 5.000 P, szekrények 2.000 P, fűtési berendezések 4.300 P, újabb mosdók 536 P, többlet világítótestek 500 P, összesen: 12.936 P).²⁵

Vállalkozói szerződések

A rendkívül gyors lefolyású stadionépítést az a körülmény sem hátráltatta, hogy a közgyűlési határozatot, amely a kivitelezési munkák vállalatba adásról született, megfellebbezték a beruházás fedezetlenségére hivatkozva. A belügyminisztérium megállapította, hogy a fedezet rendben volt. A pályázatokat is vizsgáló Tatits államtitkár gyakorlatilag mindent jóváhagyott, bár a villanszerelésre Sygray István budapesti vállalkozót jelölte ki, mint a második legjobb ajánlat benyújtóját. Földes Sándorról bebizonyosodott, hogy kizárandó, mert OTI járulékfizetési hátraléka volt.²⁶ A versenytárgyalást 1933. július 22-én tartották. A kiválasztást követően a nyertesekkel változó időpontokban kötötték meg a stadion kivitelezési szerződését, de a kivitelezés teljes időtartamát minden esetben 60 napban határozták meg.

A föld-, kőműves-, elhelyező-, burkoló-, szigetelő-, vasbetonmunkákra és a kör-ülésekre a Tóth Lajos és fiai okl. építész, építőmesterek (Debrecen, Kéttalom u. 5.) céggel (képviselője: Tóth Zoltán „okl. ép. tb. műsz. tan.”) kötött szerződést a polgármester. A vállalkozási főösszeg 45.352,60 P, a kivitelezés véghatárideje 1934. február 1 volt. A tényleges munkakezdésre november 14-én került sor, a befejezés dátuma 1934. május 15-e. A látszólagos túllépés a 81 napos, 1933. november 15-től 1934. március 15-ig tartó téli szünetből adódott.

24 DKK 1936. 132.

25 52/1934 (március 23.) bkgy.

26 83.311/1933 V. BM. sz. 280/1933 bkgy. határozat. A számlaadatok szerint mégis a helybeli mester végezte el a munkákat.

A stadion tribün és öltözőépület üvegesmunkáira Kaszanyitzky Endre (Debrecen, Ferenc József út 65.) 977,69 P főösszegért vállalkozott. A vég számla a tribünön (III. csoport) 373,88 P, és (IV. csoport) 452,08 P, a toronyépületen 249,20 P, összesen 1.095,16 P költségű munkákról szólt. A felülvizsgálaton, 1934. augusztus 21-én megállapították, hogy a beépítés igazolt többlete 97,47 P, mivel a tervezői utasítás a Bocskay öltözőn katedrálüveg alkalmazását írta elő.

A tribün és az öltöző tetőfedő munkáit Juhász József ácsmester (Debrecen, Tarr utca 10.) 3781,50 P főösszegért vállalta el. Vég számlája 4040,31 P volt, a többletköltségekre 258,81 pengőt számolt el a tribün lábtartó deszkáinak „cél-szerű” kiszélesítése miatt.

A tribün és öltözőépület mázoló munkáira Szirák László mázoló mester (Klapka utca 40., majd Ferenc József út 44.) 492,35 P főösszegért vállalkozott. Számlája 1934. június 1-jén 493,21 pengőről szólt, június 14-ei pótszámlájával együtt (24 P) a végösszeg 517,21 P-t tett ki. A többletmunka a páholy meszeléséből, a deszka-páholy pácolási munkáiból adódott.

A bádogos munkákra Auspitz Simon bádogosmesterrel (Debrecen, Rákóczi u. 33.) 634,40 P főösszeg mellett kötöttek szerződést. A mester 1934. június 10-ei számláján 634,40 P szerepelt. A többletmunka 187,93 P értékű volt, amely az eredetileg betervezett homlokzati klinkertégla-burkolás elmaradása miatt az ablakpárkányok bádogozással történő lefedése miatt keletkezett.

A tribün és öltözőépület vas- és acélmunkáira „Piros Béla vasipari üzeme” (Péterfia utca 32.) 12.703,40 P főösszegért szerződött. A tribünépület, a „büffé”, a pénztárhelyiségek ajtóit, az üvegfalakat, tartóoszlopokat, a tribünépület-ajtókat, az acél- és idomvas-ablakokat, „fogódzó csőkorlát”, zászlótartó rúd elkészítésére 6.596 P költséget számlázott. Előtte 1934. április 3-án a tribün tetőbe beépített szerkezetekkel kapcsolatban 7.047,55 P összegű számlát nyújtott be. Az aug. 20-án leigazolt számlán szereplő összesítés szerint 13.643,55 P összköltség merült fel, az elismert és kifizetett többletköltség 940,15 P volt. A kivitelezés felülvizsgálati eljárása során a bizottság megállapította, hogy „a vasablakok általában véve nem zárnak jól, különösen a félköríves alaprajzú ablakoknál.”

A tribün és öltöző belső gépészeti munkáira Jakab József szerelőmester „vízvezeték-, csatornázás- és központi fűtés-szerelő” (Debrecen, Péterfia u. 27.) 4.364,5 P főössszeggel vállalkozott. Az 1934. aug. 21-ei 4.846,77 P-s számla 482,38 P költségtöbbletét a többletmosdók közgyűlési döntéssel elrendelt²⁷ beépítése magyarázza.

A tribünépület és öltöző villamos-világítás berendezési munkáira Földes Sándor villamos világítás és erőátviteli vállalata (Debrecen) 933,02 P vállalati főösszegért szerződött. Vég számlája 1934. június 15-én 569,26 P-ról volt kiállítva. A felülvizsgálatban is megállapították, hogy ezeknél a munkáknál 363,76 P megtakarítás keletkezett.

---

27 52/1934 bkgy. – (ad: 3930/1935. VII.) 30.120/1934 VII. sz.

A tribünépület és öltöző asztalosmunkáira Szilágyi Sándor asztalosmester (Rothermere utca 46.) 1443 P főösszegért kötött szerződést.²⁸ Végszámlája 1.692,21 P-ről (felülvizsgálat során kijavítva 1732,21 P-re) szólt, amely a tribünök alatti páholyok kézfogói, lábrács és új pénztárajtó terven felüli elkészítése miatt 289,21 P többletköltséget tartalmazott.

Az építkezés művezető építésze Sajó István „tb. műsz. tanácsos” és „Db. sz. kir. város” volt. Az építési ellenőr a város részéről Kovács Lajos okleveles mérnök volt, aki a vasbeton szerkezeteket is tervezte. A kivitelezés felülvizsgálatára 1934. aug. 21-én került sor. A többletmunkák miatt a kiviteli összeg 58.296,61 P lett (12.944,01 P többletmunka). Pluszmunkák: vasbetonszerkezetek 433,19 P, öltöző épületnél 736,22 P, pénztárnál 1.917,94 P stb. Az előre nem tervezett feladatokat többnyire a művezetések során rendelte el a tervező, illetve a minisztériumi észrevételek miatt szükségessé vált módosítások miatt kellett elvégezni. Miniszteri kívánalom volt a tribün alatti raktár létesítése és ugyanitt a szellőzés kiépítése, ami 601,43 P költséggel járt.

Avatások, ünnepélyek

Magyarország első stadionjának ünnepélyes felavatását az országos „Ünnepi Hét” rendezvények keretében tervezték meg. Az ötlet felvetője és a rendezvények fő szervezője Zöld József helyettes polgármester, főjegyző volt. Az időzítés során figyelembe vették, hogy Budapesten 1934. június első napjaiban volt a nemzetközi tornász bajnokság, így a résztvevők azt követően Debrecenbe jöhettek. Az 1934. június 3–10. között megrendezett gazdag sport- és kulturális programokat plakátokon és postabélyegeken népszerűsítették. A sportrendezvényeken kívül ekkor volt a TIKÁV (Tiszántúli Ipari Kiállítás és Árumintavásár) is a Nagyerdőn. Összességében 75 ezer látogató vett részt a rendezvényeken, 400 ezer P pénzforgalmat jelentve. Ekkoriban 12 másik város is rendezett hasonló napokat, közülük a debreceni volt a legkifizetődőbb, mivel a legnagyobb látogatottságú szegedi eseménysorozat 80 ezer fős részvétel mellett is csak 350 ezer pengős forgalmat bonyolított le.²⁹ A korabeli Filmhíradó tudósítása szerint „A ’debreceni hét’ egyik legjelentősebb eseménye volt Debrecen város új sportpályájának tornaversenyek keretében megtartott felavatása.”³⁰ Az új létesítményben június 3-án „Magyarország színe-virága országos atlétikai viadalon mérte össze erejét.” A versenyt Ady Lajos tankerületi főigazgató irányította. Június 4-én országos repülőbemutató színhelye volt a Stadion, a Debreceni Sportrepülő Egyesület 12 motoros géppel mutatott be parádés légi gyakorlatokat. 5-én a Debreceni Torna Egyesület rendezésében „Nemzetközi Tornásnap”

28 A levéltári dokumentumokból hiányzik a szerződés 3. és többi lapja.

29 Debreceni Képes Kalendárium (DKK) 1935. 127–132.

30 1934. júniusi filmhíradó 539/1. bejátszás <http://filmhiradokonline.hu>

eseményeit nézhette a „közel 20.000 főnyi” közönség.³¹ A hazai és a külföldi tornászok parádés szertorna bemutatókat tartottak, a finn csapatot a világbajnok Savolainen vezette. Ezt követte „2000 levente és középiskolás zenés szabadgyakorlata, 400 debreceni leány zenés buzogánygyakorlata, 800 leány zenés ritmikai gyakorlata, végül a leventék 400 főnyi stafétájának ... a trianoni határtól való befutása”. Június 6-a és 9-e között négynapos országos vívóbajnokságra került sor a „Békessy Béla-vívóklub” rendezésében. 7–10-ig a Debreceni Lovasnapok eseményein a stadionban a hazaiak mellett finn, német, svéd, holland lovasok is szerepeltek. 10-én „Katonai Sportnap” zárta az avatás ünnepi eseményeit. A stadionban és a többi helyszínen lezajló eseményeken nevezetes személyiségek (pl. Albrecht főherceg, Bethlen István, Horthy István, Kállay Miklós, Petri Pál, Kárpáthy Kamilló hadsereg főparancsnok, stb.) is részt vettek. Az első nemzetközi labdarúgó mérkőzésre a Közép-európai Kupa keretében június 24-én 15 ezer néző előtt került sor. A Debreceni Bocskai profi labdarúgó csapata a Bologna Sportiva (Olaszország) elleni visszavágó mérkőzésen 2:1-re győzött.³² A következő hónap 29-én a Bocskai meccse előtt ökölvívó mérkőzésre került sor.

Használati viszonyok

A Nagyerdei Stadion „házi kezeletben” működött 1950-ig,³³ amikor május 24-től a Debreceni Honvéd Sport Egyesület vette bérbe a létesítményt évi 1 Ft „jogelismerési díj” fejében. A szerződés szerint a stadionnak a városi rendezvényekre rendelkezésre kellett állnia. 1954-ben szabadtéri mozit alakítottak ki. A „nyári képszínház” gépházát és a nézőteret a fedett lelátókon, a mozivásznat a futópálya és a labdarúgópálya közötti fűben helyezték el.³⁴ Közben belügműnizsteri utasításra a műszaki ügyosztály megállapította Debrecen belterületének új határvonalát.³⁵ Ezzel, egyebek mellett, belterületbe került a parkerdő, benne a stadion is.³⁶ 1957-ben vették vissza házi kezeletbe a DHSE-től a létesítményt, mert a bérlő nem teljesítette a szerződési feltételeket.³⁷ A változatos használatra utal, hogy 1961-ben salakpálya-használati díjat állapítottak meg a MEDOSZ Talajjavító Sportkör számára, salakmotoros rendezvényekre.³⁸ A létesítmény

31 Más forrás 15.000 nézőt említ – Gazdag István: Debrecen történeti kronológia

32 Az első mérkőzés 2:0-s eredménye miatt a vendégek jutottak tovább, és megszerezték a kupagyőzelmet. DKK 1935. 148.

33 Papp J. 1997. K.IV.69. törzskönyv

34 Mikrofilm adattár Pallagi út, Stadion törzskönyv. A nézőtérről még 1964-ben is készült helykiosztási terv.

35 6704/7288, 8199/ 1949.VII. sz.

36 123/131. kgy.-1949. bkgy. sz. közgyűlési határozat

37 91/1957. (III.18.) VB. határozat

38 A teljes bevétel 5%-ában állapítja meg a 131/1961. (IV.18.) VB. sz. hat.

adott helyet az évenként megrendezett városi kisdobos- és úttörőavatásoknak, a virágkarneváloknak. A főépület felújítását a Debreceni Tervező Vállalat (Dorka Béla) 1978-ban elkészített tervei szerint végezték el.

Rekonstrukció³⁹

A Nagyerdei Stadion az ezredfordulóra mind felszerelését, mind fizikai állapotát, mind funkcióját tekintve elavult. Használata esetleges lett, az év legnagyobb részében üresen, kihasználatlanul állt. Egy, a nemzetközi igényeket is kielégítő labdarúgó stadion számára 2001-től kerestek helyszínt, megoldásokat. Az elképzelések többnyire a tervezett, de benyújtásuk esetén is eredménytelen labdarúgó Európa-bajnokságok rendezésének pályázataihoz kapcsolódtak. A 2004. évi Európa-bajnokság számára létesítendő 25–30 ezer férőhelyes stadion helyeként az Oláh Gábor utca, a Nagyerdei Stadion és a repülőtéri helyszínek közül akkor a legutóbbit látták a legkedvezőbbnek. 2003-ban a 2008. évi Európa-bajnokság tervéhez kapcsolódó 22 ezer férőhelyes stadiont a Nagyerdei Stadion helyén akarták felépíteni. 2005-ben a 2012. évi labdarúgó Európa-bajnokságra készülve 35 ezer férőhelyes stadion elhelyezésére, illetve felépítésére történtek előkészületek.⁴⁰ A helyszínek (Nagyerdei Stadion, Tócsóvölgy, valamint a Boldogfalvi kert és Tégláskert közötti Majorsági földek) közül a Majorsági földeken javasolták a létesítést, csupán alternatívaként merült fel a Tócsóvölgyi helyszín. Végül 2012-ben – konkrét bajnokság megrendezésétől függetlenül, de az előző tervek figyelembevételével – egy UEFA⁴¹ 4. kategóriás, 20.020 férőhelyes stadionról született döntés, a Nagyerdei Stadion átalakításával. A 12,5 milliárd forint állami támogatással⁴² zajló kivitelezés során 68x105 m-es futballpálya, körülötte aszimmetrikus lelátó épül, sport-, kulturális és szabadidős rendezvényeket is szolgáló létesítményeket emelnek, felújítják a környező parkerdőt. Az eredeti stadionból a Borsos József tervezte északi „Marathoni-kapu” teremt kapcsolatot a 80 éves „földstadion” és az új aréna között. A beruházás várható befejezési ideje egybeesik a rekonstrukció alá vett Nagyerdei Stadion 80 éves évfordulójával.

---

39 Sheffer Attila Debrecen MJV Polgármesteri Hivatal városépítési osztályvezetője szíves közlései szerint.

40 Db. MJ Város Önk. Közgy. 135/2005. (VI. 9.) Kh. hat.: Magyarország és Horvátország közös pályázatának eredményessége esetén a 15 000 fős stadion 35 000 fősre való bővítéséhez helyszínt és részleges támogatást biztosít Debrecen.

41 Európai Labdarúgó Szövetség

42 1262/2010. (XI. 30.) Korm. hat. „a debreceni Nagyerdei Labdarúgó Stadion rekonstrukciójával” kapcsolatos feladatokról. DMJV Önkorm. 137/2011. (VI. 9.) hat. a Nagyerdei Stadion vázlattervének térítésmentes átadásáról.

IRODALOM

- BORSOS JÓZSEF: Debrecen szabad királyi város szabályozási térképe – Debrecen, 1930.
- CSOBÁN ENDRE: A debreceni Nagyerdő története (kézirat, ~1930) MNL HBML – XXI. 505/a 113. d.
- Debrecen MJ Város Polgármesteri Hivatal Mikrofilmes adattára (Mikrofilmtár) Pallagi út törzskönyvei
- Debrecen sz. kir. város törvényhatósági bizottsági közgyűléseinek jegyzőkönyvei (MNL HBML)
- Debrecen város háztörzskönyvi gyűjteménye – Mikrofilmtár
- Debrecen város ingatlan-vagyonleltári törzskönyvei – (Mikrofilmtár)
- Debreceni Képes Kalendárium (DKK) I-XXXVII. – Db., 1901–1937.
- Debreceni útmutató és címtár 1935/36. évre. Szerk.: KEMÉNY László Debrecen.
- SZEMERÉDY MIKLÓS: Szemelvények Debrecen város erdőtörténetéből = Erdészettörténeti közlemények XXV. (Szerk.: Dr. Oroszi Sándor) – Budapest 1996.
- VÁSÁRY ISTVÁN: Előterjesztés a belterület rendezésére – Debrecen, 1932.
- FILIPPINYI GÁBOR – PAPP JÓZSEF: A városépítés története 1944–1990. = Debrecen Története 5. k. (Szerk.: Veress Géza) – Debrecen, 1997.
- GAZDAG ISTVÁN: Debrecen város történeti kronológiája = MNL HBM Levéltár Évkönyvei (HBMLÉ)
- GELLÉR FERENC – VADÁSZ GYÖRGY: Debrecen műemléki katasztere. (Db., 1984.)
- Hajdú-Bihar Megyei Levéltár (MNL HBML) IV.B. 1405/b
- KALATA GYULA – KOREN PÁL: (ÉM. Városépítési Tervező Vállalat) Debreceni Nagyerdő Részletes Rendezési Terve – Budapest, 1963.
- KALENDA LÓRÁNT: Az új Debrecen. In. DKK. 1948.
- NÁBRÁDI MIHÁLY: Várostartó és utcarendszer – Debrecen utcanévei. – Debrecen, 1984.
- PAPP JÓZSEF: A debreceni sétakert. In. HBMLÉ XXVIII. (Szerk.: Radics Kálmán) Debrecen, 2001. 191–
- PAPP JÓZSEF: Debrecen város birtokkatasztere 1924–1950. – A HBML Közleményei 23. (Szerk.: Radics Kálmán) – Debrecen, 1997.
- SÁPI LAJOS: Debrecen település- és építéstörténete – Debrecen, 1972.
- SZÚCS ISTVÁN: Debrecen város történelme – Debrecen, 1871.
- VERESS GÉZA: Városszervezés és a város fejlődése az 1920-as évek végén. In: Debrecen története 4. (Főszerkesztő: Ránki György)